

NOTÍCIES SOBRE LA «LECTURA SEDIS» DE LA CATEDRAL DE GIRONA EN LA PRIMERA MEITAT DEL S. XIV

per Josep PERARNAU

No fa gaires anys, el malaguanyat Lluís Batlle i Prats aplegà en un volum intitulat *La cultura a Girona de l'Edat Mitjana al Renaixement*¹ una sèrie de treballs seus sobre aquest tema, un dels quals, el dedicat justament a les escoles de la catedral gironina, era publicat per primera vegada². Recollia en aquelles pàgines una sèrie de documents i notícies sobre les escoles de cant i les de gramàtica,

---

1. Lluís BATLLE I PRATS, *La cultura a Girona de l'Edat Mitjana al Renaixement* (Col·lecció de Monografies de l'Institut d'Estudis Gironins 7), Girona 1979, XVI i 337 pp.

2. *La escuela de la catedral* dins el volum citat en la n. ant., pp. 282-309. Per a una visió general de la temàtica cultural en les catedrals d'Espanya durant els segles anteriors a l'aparició dels ordes mendicants, amb notícies sobre Catalunya i àdhuc algunes de relatives a Girona, cf. Vicente BELTRÁN DE HEREDIA, *La formación intelectual del clero en España durante los siglos XII, XIII y XIV*, dins *Revista Española de Teología* VI (1946) 313-357; el mateix autor havia dedicat un estudi a *Los dominicos y la enseñanza de la teología en el reino de Aragón*, dins *Estudios Franciscans* XXXIV (1924) 38-58. Sobre el problema més general dels estudis en els ordes mendicants, cf. ara Dieter BERG, *Armut und Wissenschaft. Beiträge zur Geschichte des Studienwesens der Bettelorden im 13. Jahrhundert*, Düsseldorf 1977, 236 pp. Giulia BARONE, *La legislazione sugli «studia» dei predicatori e dei minori* dins, *Le scuole degli ordini mendicanti (secoli XIII-XIV)* (Convegni del Centro di Studi sulla Spiritualità medievale XVII), Todi 1978, pp. 207-247. En aquest volum podem assenyalar dos altres estudis que tenen alguna relació amb els temes tocats en les nostres pàgines: Jacques Guy BOUGEROL, *Les sermons dans les «studia» des mendiants*, pp. 251-280, i Gabriella SEVERINO POLICA, *Libro, lettura, «lezione» negli «studia» degli ordini mendicanti (sec. XIII)*, pp. 375-413. Voldria remarcar les pp. 379-381 d'aquest darrer estudi, perquè hi és analitzat el grup verbal de «legere, legens, lector, lectio, lectura», amb el resultat de reconèixer-li un sentit tècnic, que, si no m'erro, coincideix amb el que és perceptible en els nostres textos, tal com dic en la segona part d'aquest estudi, apartat segon (*Naturalia acadèmica de la «Lectura Sedis» de Girona*).

però en canvi mancava qualsevol referència a la «Lectura Sedis». Havent arribat al meu coneixement alguns documents relacionats amb aquesta institució —altrament, si no m'erro, desconeguts—, crec que és convenient de publicar-los, car contribueixen a dibuixar la xarxa d'institucions que en aquells moments tenien, entre les seves funcions, la d'assegurar cursos sobre temes de la «sacra scientia» en el nostre país.

A fi que els documents directament relacionats amb la «Lectura Sedis» no resultin mònades etèries, he aplegat també els altres que en aquest moment conec sobre estudis de teologia relacionats amb Girona en aquells anys anteriors a la gran crisi provocada per la Pesta Negra.

PRIMERA PART. PRESENTACIÓ DELS DOCUMENTS

1. El primer és escadusser, en el sentit que no entra en cap dels dos grups formats pels restants. El seu interès rau a fer-nos saber, oficialment, que el 1326 hom podia anar a Girona a estudiar teologia durant un any almenys. En aquest sentit, el text central de la concessió no pot ésser ni més precís ni més eloqüent: «causa studentii in sacra pagina in civitate Gerunde». Fora d'això, tampoc no pot ésser més imprecís. La primera pregunta, en efecte, ja resta sense resposta: On, en quina escola, havia d'estudiar teologia a Girona Bernat de Cadafalc? Una cosa es pot afirmar amb una certa versemblança: la data de la concessió i el fet que aquesta s'estengui «hinc ad unum annum», per tant, en principi, de 27 de maig de 1326 a 27 de maig de 1327 diuen que el permís no és atorgat pensant en la «Lectura Sedis», la qual, com tots els cursos, començava per l'octubre i més en concret cal suposar que entorn de sant Lluç. Sense voler donar una força apodíctica a la consideració anterior (hom podria pensar que la «Lectura Sedis» s'acabava normalment a darrers de maig o a primers de juny, extrem aquest que la concessió podia tenir en compte), cal certament recordar que a Girona hi havia en aquells moments d'altres possibilitats d'estudiar teologia en les respectives «lectures» dels dos lectors de dominics i de framenors, potser també de carmelites³, i que, notícies contemporànies relatives

3. L'existència de lectors de framenors i de dominics a Girona és certa per a la primera meitat del s. XIV. N'aportaré només dues dades documentals. Bertran des

a llocs no massa allunyats de Girona, ens parlen de tals «lectures» dels convents de mendicants com a obertes a d'altres oients, ultra als propis frares⁴. Possiblement, Bernat de Cadafalc tenia encara la possibilitat d'un mestre particular completada amb la d'aprofitar les possibilitats que les diverses «lectures» de Girona li oferien.

2-4. Aquests tres documents formen una unitat perquè són tres intervencions relatives a la mateixa qüestió: l'anada del framenor gironí, fra Guillem Miquel, a la facultat de teologia de París a realitzar-hi els exercicis de lectura prescrits com a curs previ als graus acadèmics. És cert que el text no fa cap referència a la «Lectura Sedis» ni, explícitament almenys, a cap de les altres «lectures» de Girona. Això no obstant, són ací recollits perquè ens parlen de les ganes d'un gironí de realitzar estudis superiors de teologia i, sobretot, perquè la darrera de les cartes d'aquest grup ens ofereix la terminologia contemporània relativa als exercicis acadèmics, terminologia que tornarem a trobar en els documents del grup següent, aquests sí relatius a la «Lectura Sedis» de Girona. Remarquem només, tornant al document número 4, l'afirmació que el referit fra Guillem Miquel ha fet de lector en temps i convents diversos i que en acabar l'any 1347 també en feia. A Girona? El fet que, al cap de tres anys de silenci, el bisbe torni a la càrrega, cal suposar que a petició de l'interessat, podria fer pensar que l'esmentat framenor es trobava (o es tornava a trobar?) a Girona. Però són pures suposicions, que tampoc no interessien gaire, car allò que explica la inclusió d'aquests documents en el present article és el desig d'assolir una certa completesa en allò que fa referència a estudis teològics relacionats amb Girona i, sobretot, a tenir un punt de referència que permeti de donar el sentit just a les expressions usades en les cartes del bloc següent.

Bosc feia testament a Girona el 29 de juny de 1338 i recomanava al seu hereu que, en la partició de les deixes, actués «secundum discretionem ac consilium lectoris domus fratrum minorum Gerunde, qui est, vel qui pro tempore fuerit», Arxiu Provincial de Girona, Notaria 4 de Girona, vol. 31, f. 119^v; sabem que el 1342 era fr. Guillem de Vallseca (*RCT IV* [1979] 332, n. 44). Uns quants anys més tard, el 10 de juny de 1348, Ponç Arnau indicava com a marmessor del seu testament, entre d'altres, fra Guillem Arnau, «nunc lectorem fratrum predicatorum conventus Gerunde», Arxiu Provincial de Girona, Notaria 1 de Girona, vol. 33/1, f. 29^v. És normal de pensar que el convent del Carme, ben documentat a Girona per aquells mateixos anys, tingués el seu propi lector.

4. És conegut el cas d'Arnau de Vilanova, assistent a les classes dels dominics tant a Barcelona, on hauria seguit les lliçons de fra Ramon Martí, com a Montpeller. Hom pot trobar les dades que indiquen haver estat una disposició general en l'estudi de BELTRÁN DE HEREDIA, *La formación intelectual* 346, n. 58.

5-9. Heus-nos arribats a la «Lectura Sedis». Tal com sol esdevenir tantes vegades, també en aquesta ocasió les notícies ens arriben no pas d'una forma directa, ans pel fet que entre el maig de 1347 i el febrer de 1348, les relacions entre el bisbe de Girona, Arnau de Montrodon⁵, i les autoritats de l'orde franciscà arribaren gairebé a un punt de ruptura per causa de la «Lectura», cosa que ens permet de conèixer-ne una sèrie de detalls. El primer és el nom del franciscà que havia ocupat la càtedra de la Seu de Girona durant el curs 1346-1347: fra Bernat d'Olerda, de Mallorca. Bisbe i capítol gironí n'estaven contents, potser, sobretot, per haver-se posat a favor seu en ocasió de les repercussions a Girona de la topada entre framenors i catedral de Vic, tema que ha estat tocat en aquestes pàgines⁶. La presa de posició del framenor lector de la Seu de Girona consta per la carta del 17 de juliol de 1347, publicada en l'apèndix documental. També consta la doble reacció que això produí, directament o indirecta: per part de bisbe i capítol el desig de continuar-lo tenint a Girona, i d'ací ve la petició de traspassar fra Bernat d'Olerda de la «custòdia» de Mallorca a la de Barcelona⁷ i més en concret al convent de Girona; per part de l'ordre, la interpretació que l'esmentat fra Bernat d'Olerda menava el joc perillós d'apropriar-se ell personalment de la «Lectura Sedis» de Girona o de fer-la perdre a l'orde franciscà. El fet que les autoritats de l'orde no contestessin a la petició de bisbe i capítol, sumat al de les interpretacions tergiversades sobre el capteniment de fra Bernat, mogueren les autoritats eclesiàstiques gironines a comunicar a les franciscanes que, per al curs vinent, tot i restant inalterades les disposicions fonamentals relatives a la vinculació de la «Lectura Sedis» a l'orde franciscà (l'altra solució hauria equivalgut a reconèixer que les acusacions contra fra Olerda eren verdaderes), no acceptarien el lector assignat pel provincial de framenors. Davant

5. Arnau de Montrodon no és un desconegut per als lectors de «Revista Catalana de Teologia», els quals poden recordar les nostres pàgines intitolades *La topada dels framenors i la catedral de Vic vista pel bisbe de Girona Arnau de Montrodon*, dins *RCT* VI (1981) 379-392. Tal com veurem en aquestes pàgines, aquella presa de posició és relacionada amb alguns dels moments ací explicats. En tots dos episodis, però, sembla bategar-hi un comú denominador: el de la defensa de les prerrogatives de les esglésies del país enfront dels ordes mendicants.

6. Vegeu l'estudi esmentat en la nota anterior, sobretot els textos que hi són publicats en apèndix.

7. Sobre les «custòdies» en què es dividia aleshores la província franciscana d'Aragó, vegeu Pedro SANAHUJA, *Historia de la seráfica provincia de Cataluña*, Barcelona [1959], pp. 65-66.

això, és normal que tant el provincial⁸ com el general⁹ franciscans donessin tota mena de descàrrecs, els quals foren acceptats per l'altra part, amb la conseqüència de reconèixer com a lector per a la Seu de Girona durant el curs 1347-1348 el designat en capítol provincial, fra Francesc Rourell¹⁰.

Conegudes les circumstàncies dels documents ara publicats, passem a aplegar les indicacions que ens ofereixen en relació a la «Lectura Sedis» de la Seu de Girona.

SEGONA PART. LA LLIÇÓ DE TEOLOGIA EN LA SEU DE GIRONA.

Les dades que proporciona la documentació transcrita al final d'aquestes pàgines, completades amb les que ha estat possible de trobar en l'arxiu de la catedral de Girona, ens permeten d'establir un primer balanç de conjunt sobre la «Lectura Sedis» de la seu de Girona a base dels trets següents: la vinculació amb l'orde franciscà; la naturalesa acadèmica; la integració en les escoles de la Seu.

8. D'acord amb la documentació ací publicada, el provincial franciscà d'Aragó en aquell moment era fra Romeu de Bas; ultra allò que en pugui dir SANAHUJA, *Historia* 250-251 i 273-274, vegeu BIHL, *Constitutiones* (citada en la n. seg.), p. 105.

9. Sobre el general franciscà al qual van adreçades les lletres ací publicades, Fortaner Vassalh, hom pot veure les indicacions de Michael BIHL, *Constitutiones generales editae in capitulis generalibus Caturci an. 1337 et Lugduni an. 1351 celebratis*, dins *Archivum Franciscanum Historicum* XXX (1937) 74, n. 2; cf. també 324. Nomenat per Climent VI vicari general papal per a l'orde franciscà el 12 de desembre de 1342 posseï en un primer moment plens poders en el referent a determinar els frares que havien de seguir estudis en universitats i sobretot a París, *ibid.* 324-330; les cartes del bisbe de Girona possiblement responien a aquest planteig. La butlla papal de nomenament i les altres que li adreçà Climent VI es poden veure en *Bullarium Franciscanum*, Tomus VI cura et studio Conradi EUBEL, Roma 1902, pp. 100ss. Notícies sobre el temps de la seva direcció de l'orde de fra menors en Lucas WADDING, *Annales minorum seu trium ordinum a S. Francisco institutorum*, Tomus VII. Editio tertia accuratissima auctior et emendatior ad exemplar editionis P. Josephi Mariae FONSECA AB EVORA prodiit cura et studio sodalium eiusdem ordinis, Quaracchi 1932, pp. 302ss.

10. Ni Francesc Rourell ni Bernat d'Olerda ni Guillem Miquel no figuren en les llistes d'Isaac VÁZQUEZ, *Repertorio de franciscanos españoles graduados en teología durante la Edad Media*, dins *Repertorio de Historia de las Ciencias Eclesiásticas en España. 3. Siglos XIII-XVI*, Salamanca 1971, pp. 235-320 i *Repertorio... 7. Siglos III-XVI*, Salamanca 1979, pp. 411-449. Són també desconeguts de Pedro SANAHUJA, *Historia* (cit. n. 7).

1. *La vinculació entre la «Lectura Sedis» de Girona i l'orde franciscà.*

La vinculació entre la «Lectura Sedis» i l'orde franciscà és expressada en l'acusació que hom feia contra fra Bernat d'Olerda: «...quod ... ordo vester ipsa lectura amplius non gauderet». La situació, per tant, és la que resulta del fet de suprimir el «non» de la frase transcrita: l'orde franciscà «fruí» de la «Lectura Sedis» de Girona. Preguntem a la documentació a l'abast de la nostra mà com es tradueix en concret aquest «gauderet/frueixi».

La primera cosa que resulta clara és que el provincial de framenors de la província d'Aragó tenia el dret de nomenar. Les cartes núms. 6 i 8, adreçades justament al provincial fra Ramon de Bas, ens parlen de «...lectorem per vos nobis deputatum...» i «...per vos...de...lectore sufficienti et ydoneo est provisum...» i, encara, en la carta núm. 9, adreçada al general de l'orde trobem la frase «...minister Aragonie...de lectore...providit...». No sembla, doncs, que hi pugui haver dubte de qui era l'autoritat que tenia reconegut el dret a nomenar. Remarquem, encara, que en la carta núm. 8, la frase «...nobis per vos in vestro provinciali capitulo de...lectore...est provisum...» no atorga al capítol provincial cap funció electiva; l'expressió «...in...capitulo...» podria tenir sentit purament temporal o, en qualsevol hipòtesi, la intervenció del capítol provincial no va més enllà de proporcionar el marc (legal?) dins el qual es realitzà el nomenament, com si diguéssim que el nomenament ha estat realitzat amb l'aquiescència del capítol, potser amb algun consell previ. L'acció del provincial en la designació del lector de la seu de Girona és significada amb els dos verbs «deputare» («deputatum», en la carta número 6) i «providere» («provisum/providit», en les cartes 8 i 9 respectivament); si el primer és més o menys genèric «destinar», el segon, el més usat, no pot ésser més precís sobretot en la ploma d'uns juristes com certament eren els de la cúria d'Arnau de Montrodon: és la «provisio», l'acte jurídic en virtut del qual és atorgat al receptor el dret a ocupar un càrrec eclesiàstic¹¹. El provincial dels framenors de la província d'Aragó és, per tant, l'autoritat reconegu-

11. Vegeu R. NAZ, «Offices ecclésiastiques», dins *Dictionnaire de Droit Canonique* VI (1957) 1074-1105, en particular 1077ss. («Provision des offices»). No vull dir que la «Lectura Sedis» fos un «officium ecclesiasticum» pròpiament dit, ans només que hom li aplicava la nomenclatura pròpia de la concessió d'un ofici.

da en mans de la qual es troba el dret a designar la persona que ha d'ocupar la «Lectura Sedis» de Girona durant un curs.

No cal dir que tal «provisio» s'havia de fer en persona que fos súbdit de tal provincial i, per tant, en un franciscà. També aquest extrem devia entrar a formar part de la significació global del «gaudere/fruir» de la «Lectura Sedis» de Girona per part de l'orde franciscà.

És cert que no era un dret il·limitat, car bisbe i capítol de Girona s'havien reservat, des del moment que en fan ús, el dret d'acceptació de la persona en la qual el provincial havia fet la provisió. També això resulta ben clar: «...recipere recusamus...», diu la lletra núm. 6 i, en sentit ja afirmatiu, la carta núm. 8: «...fuit per dictos dominum episcopum et capitulum deliberatum ut remaneat...».

La «Lectura Sedis» no era cap benifet amb rendes assignades i el corresponent dret a percebre-les, ans un pur servei, un «officium» fet a la seu de Girona, que aquesta havia de retribuir i ho feia amb assignacions diverses, al final de les quals el cèlebre *Llibre d'En Calçada* de l'Arxiu de la Catedral fa constar explícitament: «Pro quibus omnibus predictis, venerabilis conventus fratrum minorum Gerunde tenetur providere ecclesie Gerunde de uno bono lectore cum suo socio annuatim»¹². És cert que l'anotació és posterior a la Pesta Negra, però cal suposar que les coses no havien variat

12. Arxiu de la Catedral de Girona, *Llibre d'En Calçada*, f. 123^v. La frase transcrita es troba en un context que parla d'allò que els framenors de Girona rebien d'aquella Seu (*Pro fratribus minoribus Gerunde sunt obitus (sic) sequentes*); el darrer paràgraf, afegit del tema anteriorment esmentat tal com dona a entendre el començament del redactat, diu així: «Recipiunt quoque, ultra predicta, ut est scriptum in xlvij folio libri dicte *Consuete (Ecclesie Gerundensis)*, canonicam portionem «manatorum», que sunt in Ecclesia Gerundensi, quotiens contingit ipsos abesse ab Ecclesia Gerunde et hoc exceptis diebus quibus recedunt et revertuntur et una etiam die post eorum recessum, videlicet, unam libram panis de prandio et scutellam ac mediam instiam (?) vini seu eorum valorem. Pro quibus omnibus predictis, venerabilis conventus fratrum minorum Gerunde tenetur providere ecclesie Gerunde de uno bono lectore cum suo socio annuatim». Ultra aquesta retribució a tot el convent gironí de framenors, en el f. 116^r del mateix *Llibre d'En Calçada* trobem la indicació següent relativa a una estrena personal per al lector: «Item, fuit ordinatum quod cum dabuntur panni ex pecuniis Elemosine Vestiarii, sicut anno quolibet fieri consuevit per regentem ipsam, detur Rectori (sic) Sedis, amore Dei, de dicto panno pro uno mantello, qui pro animabus illorum pro quibus panni predicti dantur orare ad Dominum teneatur». És cert que el text parla del «rector», però ja Sulpici Pontich en recopilar i sistematitzar les notícies sobre els diversos temes d'interès per a la vida de la seu de Girona s'adonà que en realitat es tractava del Lector (la Seu no tenia «rector» fora del Capítol col·lectivament considerat) i per això escriví en el *Dietari*, vol. II, f. 132^r: «En dit *Llibre de Calçada*, fol. 116^r, estatut de 5 de les kalendes de Mars 1343 [per tant en la nostra forma de comptar, 1344], donant panyo del vestuari al lector per a un manteu»

substancialment entre abans i després de 1348. També ací trobem la paraula «providere», que en aquest cas no sembla tenir sentit massa jurídic ans només el de «proporcionar», amb la significació que, per la contraprestació econòmica que el convent rep de la catedral de Girona, ha de proporcionar o s'ha de fer càrrec del «gasto» tant del lector de la Seu com del seu ajudant; o potser «conventus» s'ha d'entendre com «l'orde».

Un darrer detall: en la carta núm. 8 trobem la frase que aquesta situació era l'acostumada: «...remaneat et legat, sicut alias extitit consuetum». Quan i per quines raons s'havia introduït tal costum és punt al qual no m'és possible de contestar en aquest moment, més enllà d'una indicació molt genèrica d'existir notícies fidedignes que porten a la conclusió d'una particular relació entre l'església de Girona i els franciscans.

En relació a la situació dibuixada, que d'altra banda consta ésser la tradicional, és innegable que el bisbe Arnau de Montrodon i el capítol gironí intentaren un canvi fonamental: saltant, en efecte, per damunt el provincial d'Aragó, més encara proposant, tal com diu la carta núm. 5, que hom prescindís del provincial esmentat («...provincialis dicti ordinis vel alterius licentia minime petita vel obtenta»), demanaren al general de l'orde no sols que traspassés fra Bernat d'Olerda de la custòdia de Mallorca a la de Barcelona i en concret al convent de Girona, ans encara «eumque (*fra Bernat*) lectorem nostre ecclesie de speciali gratia (*el general*) assignaret» (carta núm. 6), amb el benentès, però, que tal designació depengués del beneplàcit del bisbe, «quantum de nostra procederet voluntate» (*ibid.*).

L'intent de «cop de mà» potser és explicable per les tensions provocades entre la província franciscana d'Aragó i almenys els bisbes i capítols de Girona i de Vic amb motiu de la topada entre els framenors i la catedral vigatana, de manera que el recurs al general potser només s'ha d'entendre com una mesura prudencial d'autodefensa en el sentit de no posar càtedra i trona de la Seu de Girona a disposició del contrincant. Qualsevol que fos la significació real del pas tal com era donat en aquells moments, el cert és que les aigües tornaren a mare i, tal com era tradicional, fou altra vegada el ministre provincial d'Aragó qui nomenà lector de la Seu de Girona per al curs 1347-1348, tal com ens certifica la carta núm. 9, un lector, certament, que no sols tingué ja de bell àntuvi el beneplàcit de bisbe i capítol (carta núm. 8), ans encara exercí el càrrec a plena satisfacció, de manera que es torna a repetir en la seva persona la

petició a favor de fra Bernat d'Olerda, que, d'alguna manera, havia desencadenat les tensions entorn de la nova provisió. Com tantes vegades, ni vençuts ni vencedors.

2. *La naturalesa acadèmica de la «Lectura Sedis» de Girona.*

Començaré recollint totes les expressions que en les cinc darreres cartes de l'apèndix documental fan referència a la naturalesa de les activitats de l'encarregat de la «Lectura Sedis» de Girona. La carta núm. 5 ens parla de «lector scholarum sedis» i de «lectiones et predicationes suas», evidentment del lector esmentat. En la carta núm. 6 trobem les expressions «lector noster» o «lectorem nostre ecclesie» i referència a les seves «lectura et sermonibus». La carta núm. 8 ens ofereix les paraules «lectore» i «legat» i la núm. 9 ens el recorda altra vegada «in predicationibus et lectionibus».

Tenim, doncs, un càrrec únic («lector») les activitats del qual són en ocasions diverses expressades amb les denominacions de «legere/lectura/lectio» d'una banda i de «praedicationes/sermones» de l'altra.

No sembla que hi hagi cap dificultat a identificar l'activitat significada amb les paraules «praedicationes/sermones» i per tant no m'hi pararé més. Pel que fa a l'altra, crec que cal remarcar dues coses: primera, que l'activitat manifestada amb les tres paraules «legere/lectura/lectio» devia ésser d'alguna manera la més qualificada del càrrec, car és la que el defineix com a «lector»; i, segona, que les paraules amb les quals són expressades les activitats inconfusiblement acadèmiques de fra Guillem Miquel tant ací com les que voldria realitzar a París, són expressades amb paraules del mateix grup semàntic: «legerit/legat» d'una banda i «lectorem» de l'altra (carta número 4)¹³. Per això, crec que la documentació ací recollida ens permet de treure la conclusió següent: l'activitat que definia la «Lectura Sedis» era homologable a la d'un jove professor que «llegeix» i vol arribar a «lector» en la facultat de Teologia de l'Estudi de París. Dit en d'altres paraules: la «Lectura Sedis» de Girona englobava una activitat acadèmica; més encara, era aquesta la que la definia.

No vull dir amb això que la dita «Lectura» només fos constituïda per les activitats acadèmiques. Encara que en cap lloc no es trobi explícitament afirmat que els sermons o predicacions dels dos lec-

13. Vegeu el resum de l'estudi de Gabriella Severino Polica en la n. 2.

tors dels quals es parla en les cartes avui publicades fossin fets en la Seu de Girona i encara que hom pugui pensar que foren fets en d'altres llocs de la ciutat, el fet que bisbe i capítol se'n basquegin deu significar que també els sermons estan fortament lligats (almenys alguns) amb la catedral i, per tant, pertanyen al complex de la figura del «Lector Sedis». Per això, m'inclinaria a considerar que les activitats de la «Lectura Sedis» eren lliçons i sermons, amb predomini de les primeres, almenys a l'hora de definir el càrrec.

També el lector tenia la seva retribució, tal com ja sabem per la nota 12, ultra la que anava al convent de framenors de Girona.

3. La «Lectura Sedis» i les escoles de la Seu de Girona.

La carta núm. 5 conté una frase molt interessant: «lector scholarum Sedis». El lector, i almenys la seva activitat acadèmica, forma part de les escoles de la Seu. Si jo no lleixo malament les tres paraules acabades de recordar, entenc que la Seu de Girona posseïa escoles i que a l'interior de tals escoles un dels elements que les constituïa era el «lector» propi de la «Lectura Sedis». I això equival a dir que ja abans de la Pesta Negra les escoles de la Seu de Girona tenien, que ara sapiguem, tres branques: la «scola cantus», que també equivalia a primera experiència de lectura (calia saber llegir i àdhuc comprendre una mica allò que es cantava); la «scola grammaticae» (i d'arts) destinada a l'aprenentatge del *trivium*; i «lectura sedis» per a l'exposició de temàtica teològica en el més ampli sentit de la paraula¹⁴.

Dissortadament, no tenim cap notícia sobre les matèries que foren objecte d'explicació, ni durant el curs 1346-1347 ni durant el curs 1347-1348. Sabem del primer d'aquests anys que fra Bernat d'Olerda parlà de la topada de framenors i catedral de Vic i de la consegüent excomunió aplicant un dels canons dels concilis provincials de Tarragona, però no consta si fou com a explicació acadèmica o com

14. Si la «Lectura Sedis» ja existia durant la primera meitat del segle i tenia fesomia acadèmica, cal fer-se la pregunta de si també tenia lloc particularment assignat o es realitzava en alguna de les dependències catedralícies. Per a finals de segle, tenim la notícia que l'escola de teologia era damunt el claustre, vers NO i que al seu costat hom decidí de construir-hi la «Libraria Sedis», tal com hom pot veure en el meu estudi *La donació de la biblioteca d'Arnau des Colomer i la fundació de la «Libraria Sedis» de Girona (1397-1411)*, dins *Arxiu de Textos Catalans Antics* 2 (1983) 171-239. Però no tinc cap base que em permeti d'afirmar que tal situació ja es remuntés a la primera meitat del s. XIV.

a sermó¹⁵. I sabem que, tant ell com el seu successor fra Francesc Rourell, actuaren a plena satisfacció de bisbe i capítol, encara que el primer no ho fes també a plena satisfacció de l'orde franciscà¹⁶.

PUNT FINAL

L'aplec i estudi dels documents relatius a la «Lectura Sedis» de la seu de Girona ens donen un primer tast sobre una activitat teològica que devia ésser relativament viva¹⁷. Com tota primera aportació, suscita més problemes que en soluciona i per això hem d'esperar que el progressiu coneixement dels fons arxivístics permetin de restituir figures, detalls i colors a un quadre que fins ara es trobava en plena fosca.

Munic-Barcelona, setembre i octubre de 1983

---

15. Vegeu en l'apèndix documental, la carta núm. 6 i en ella la paraula «...publicavit...», la qual sembla encaixar més amb un sermó.

16. Un extrem que només puc assenyalar bo i deixant-lo en interrogant, és el de si el capteniment de fr. Bernat d'Olerda tenia alguna connotació amb el gran problema de la pobresa franciscana, el qual, després d'haver arribat al punt àlgid durant el pontificat de Joan XXII (1316-1334), encara cuejava.

17. El gruix de cultura teològica a Girona en aquell moment pot ésser deduït dels episodis inquisitorials que a partir del pontificat de Joan XXII veieren seglars implicats en qualitat de figures principals (Pere Duran de Baldac 1321; Guillem des Quer 1325-1326; Guillem Pere Geronès 1346, encara que en el moment del procés fos clergue) o de les disputes públiques i formals entorn de problemes mixts, com la relativa a l'exempció dels homes d'Església enfront d'ordinacions de les autoritats en moments de gran necessitat pública (assortiment de queviures durant el «mal any primer»), exemplars de la qual s'han conservat en l'Arxiu Municipal de Girona.

APÈNDIX DOCUMENTAL¹⁸

1

1326 maig 27. Caça de la Selva

ADG, U (Regestra
litterarum), 11, f. 86^v

Pere d'Urrea, bisbe de Girona, concedeix a Bernat de Cadafalc, beneficiat de l'Esparra, permís d'absentar-se del seu benefici durant un any per estudiar teologia a Girona.

Còpia en registre oficial contemporani.

Petrus, etc. Dilecto in Christo, Bernardo de Cadafalch, clerico ecclesie de Sparra, nostre diocesis, salutem in Domino. Volentes tibi gratiam facere specialem, tibi auctoritate presentium indulgemus quod hinc usque ad unum annum continue subsequentem, causa studendi in sacra pagina in civitate Gerunde, possis te a predicta ecclesia et tuo beneficio absentare, proviso tamen attente quod ecclesia ipsa seu beneficium quod obtines in eadem, debitis servitiis in aliquo non fraudetur. Alioquin huiusmodi gratia nullius penitus sit momenti. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus iussimus apponendum. Datum in loco de Cacio de Silva, nostre diocesis, sexto kalendas iunii anno predicto.

2

[1344] agost 5. Girona

ADG, U (Regestra litterarum)
8, f. 98^v

Arnau de Montrodon, bisbe de Girona, escriu al ministre general dels framenors, fra Fortaner, i li recomana fra Guillem Miquel, franciscà nascut a Girona.

Còpia en registre oficial contemporani.

Reverendo in Christo patri, domino fratri Fortanerio, magistro (in) sacra pagina ac totius ordinis fratrum minorum ministro generali, Arnaldus, etc., salutem, etc. Cum discretus et dilectus noster, frater Guillelmus Michaelis, dicti vestri ordinis, de civitate Gerunde oriundus, presentiam paternitatis vestre ex causis legitimis adire intendat, ut asserit, de presenti. Idcirco eandem paternitatem vestram attente deprecamur ex corde quatenus ipsum fratrem Guillelmum, suis exigentibus meritis, ac nostri honoris intuitu velitis et placeat in vestri gratia suscipere commendatum, eumque loco et tempore opportunis favore prosequi gratiose. Et iniungat nobis suis eadem vestra reverenda paternitas queque sibi placuerint nos facturos. Datum Gerunde, tertio nonas augusti.

18. L'abreviatura ADG emprada en aquestes pàgines equival a Arxiu Diocesà de Girona, sobre el qual hom pot veure Josep M. MARQUÈS, *Guia de l'Arxiu Diocesà de Girona*, Girona 1982, 24 pp.

3

[1344] agost 5. Girona

ADG, U (Regestra litterarum)
8, ff. 98^v-99^r

Arnau de Montrodon, bisbe de Girona, recomana al seu agent en cort romana (Antoni de Colell?), el framenor fill de Girona, fra Guillem Miquel. Còpia en registre oficial contemporani.

Noveritis quod ad instantiam discreti fratris Guillelmi Michaelis, de ordine fratrum minorum, latoris presentium, et de civitate Gerunde oriundi, qui accedit ad ministrum sui ordinis, nos, eiusdem fratris intuitu per nostras litteras deprecatorias ei scribimus ut eundem debeat nostri honoris intuitu in sui gratia suscipere commendatum ac eum loco et tempore opportunis favore prosequi gratiose. Propter quod vos attente rogamus quatenus litteram ipsam et etiam dictum fratrem velitis et placeat, honoris nostri intuitu, dicto ministro nostro nomine presentare et apud eum insistere pro premissis. Multum nobis et etiam toti capitulo nostro placeret, si visitaretis presentibus vacationibus nostram ecclesiam Gerunde, quam diu est non vidistis et sic videatis et visitetis eam, quia primum debitum reportabitis per eandem. Ceterum, vobis significamus quod est intentio nostra quod quedam negotia que abbatem Ameriensem, fratrem nostrum quondam, et illum qui nunc est, tangunt, faciamus proponi in consistorio publice per aliquem bonum advocatum. Quare, placeat nobis significare quid talis advocatus habere vellet de tali propositione facienda pro labore suo. Et significetis etiam nobis statum vestrum et nova curie et queque placuerint nos facturos. Datum Gerunde, tertio nonas augusti anno etc.

4

[1347] desembre 1. Girona

ADG, U (Regestra litterarum),
10, f. 142^v

Arnau de Montrodon, bisbe de Girona, escriu altra vegada al ministre general de framenors, fra Fortaner, recomanant-li el desig de fr. Guillem Miquel, franciscà fill de Girona, de fer pràctiques de lector en teologia a la universitat de París.

Còpia en registre oficial contemporani.

Reverendo ac religioso et magne prudentie viro, domino fratri ... Fortanerii, sacre pagine professori egregio, ordinis fratrum minorum ministro generali, Arnaldus, Dei gratia Gerundensis episcopus, salutem in Filio Virginis singularis ac paratam in omnibus ad eius beneplacita voluntatem. Apud illos preces nostras effundimus apud quos eas speramus precipue exauditionis gratiam promereri. Cum igitur, pater et domine reverende, discretus vir frater Guillelmus Michelis, dicti vestri ordinis, civitatis Gerunde oriundus, Dei gratia confovente, adeo secundum sue etatis tempora in divina scientia polleat actuque legerit diversis temporibus in pluribus conventibus ordinis

supradicti et legat etiam de presenti, cupiatque totis viribus et anelat in Dei servitio provehe(r)i uberius in eadem et in Pariensi (*sic*) studio proficisci in lectorem, idcirco, exhigentibus meritis dicti fratris, quibus eum tenemur in hac parte favore prosequi gratioso, paternitatem vestram deprecamur ex corde, quatenus dicti fratris ac nostri intuitu et dicte civitatis, que ipsi ordini intimi (*sic*) est devota, que per paternitatem vestram in hac parte favorabiliter prosequetur, dicto fratri Guillelmo concedere dignemini quod licentia aliqua vel gratia non obtenta et sine cuiusquam provocatione, cum sibi placuerit et videbitur opportunum, ad ipsum Parisiense studium libere accedere valeat et in eo, Deo medio, prout obtat, prefici in lectorem. Ex hiis enim, pater reverende, paternitati vestre ad debita gratiarum merita astringemur, que nobis suo iniungat queque sibi placuerint nos facturos. Datum Gerunde, kalendis decembris anno predicto.

5

[1347] maig 11. Girona

ADG, U 11 (Regestra litterarum),
f. xvij^r

Arnau de Montrodon, bisbe de Girona, explica al ministre general dels framenors, fra Fortaner, l'actuació del mallorquí fra Bernat d'Olerda i li demana que l'agregui a la custòdia de Barcelona a fi que pugui seguir resident a la casa de Girona.

Còpia en registre oficial contemporani.

Reverendo in Christo patri et domino, domino fratri Fortanerio, sacri ordinis beati Francisci Generali ministro et sacre pagine egregio professori, Arnaldus, Dei gratia episcopus, et capitulum Gerundense, salutem et prosperos ad vota successus. Reverende paternitati vestre exponimus quod isto anno fuit et est conventualis domus fratrum minorum civitatis Gerunde et lector scholarum sedis ipsius civitatis religiosus frater Bernardus de Olerda, oriundus de civitate et custodia Maioricarum, vir utique providus et discretus, scientia pollens, predicatione nitens, religione, bona fama et aliis virtutum meritis multipliciter decoratus, cuius predicatio sic fuit clero et populo fructuosa, quod devotio intus accensa est et bona opera subsequenter. Unde, reverende pater, cum talem habere personam sit dicte civitati multum acceptum, proficuum atque gratum, et domui fratrum minorum Gerunde inde honor et gratia subsequantur, paternitatem vestram propterea ferventibus in Domino desideriis deprecamur ex corde quatenus vestra dignetur providere paternitas quod dictus frater Bernardus de Olerda, cum sit de custodia Maioricarum, de speciali vestra gratia efficiatur et sit de custodia Barchinone, quia credimus quod mutatio custodie sibi erit accepta et grata et repatriare non curabit de cetero, cum sit intentus salutaribus fructibus et cumulo meritorum propter Deum et sui ordinis honestatem; et quod in conventu dicte domus Gerunde remaneat lectiones et predicationes suas more solito continuans ex vestre paternitatis precepto, provincialis dicti

ordinis vel alterius licentia minime petita vel obtenta. Hoc enim, pater reverendissime, credimus et speramus quod Deo gratum adveniet et clero et populo scimus esse acceptum et etiam fructuosum. Et eidem paternitati vestre hoc regratiabimur in inensum. Offerentes nos paratos omnibus vestris beneplacitis obedire. Datum Gerunde, quinto idus madii anno predicto.

6

1347 juliol 17. Girona

ADG, U 11, f. xlviij^{r-v}

Arnau de Montrodon, bisbe de Girona, defensa davant el provincial de la província d'Aragó, fra Romeu de Bas, l'anterior lector de la seu de Girona, fra Bernat d'Olerda, framenor, i comunica al provincial esmentat que no rebrà altre lector que aquest per a la lectura de l'any vinent.

Còpia en registre oficial contemporani.

Domine minister. Ad nostrum fidedigna relatione pervenit auditum quod frater Bernardus de Olorda, anno proximo nunc elapso lector noster, apud vos super duobus graviter inculpatur, videlicet quod partem cleri vicensis fovens, aliquos fratres vestri ordinis hic presentes, de sacri concilii Terrachone constitutionis violatione suspectos, publicavit et fecit etiam evitari; quodque cum effectu curavit quod, nisi ipse lector assignaretur ecclesie Gerundensi, ordo vester ipsa lectura amplius non gauderet.

Super quibus nos, habentes veritatis firmissimum fundamentum, ipsum apud vos et fratres vestros, Deo teste, cum sinceritate et puritate conscientie excusamus. Si quid enim fame sue detrahitur, sequitur quia bonus. Nunquam enim aliquis nostrum in eo sentire potuit, quod rectitudinem et puritatem suam posset in aliquo denigrare nec nobis in detractionem suggestis linguam suam apponi percepimus neque mentem. Vere beatus esset ordo vester, nisi in eo talia foverentur. Est tamen verum quod nos doctrinam ipsius fratris Bernardi in lectura et sermonibus ac morès quamplurimum amplectantes, intimis desideriis et voluntati cleri et populi eius doctrinam sequentis, etiam volentes condescendere, cum verba de ore suo defluentia audientium animos traherent ad salutem et in Domino confirmarent, proprio motu scripsimus ministro vestro generali cum instantia postulantes quod in favorem et salutem nostri et decorem ecclesie, de qua signatum sentit commodum ordo vester, transferret eum de custodia Maioricensi ad custodiam Barchinone eumque lectorem nostre ecclesie de speciali gratia assignaret, quantum de nostra procederet voluntate, quod quidem concedere noluit, nec negative vel affirmative etiam respondere. Et licet contra religionem et ordinem vestrum, quem corde tenemus, vel super hec concipiamus sinistrum, in quantum tamen [v] concernere potest prelatos et capitulantes vestros hoc ad animum revocamus propter quod, pro nunc quoad alia supersedendo ad tempus, vobis determinate significamus quod, quamquam lectorem per vos nobis deputatum sufficientem per omnia reputemus, ipsum tamen hac vice recipere recusamus, recto libramine ponderantes ut, quia

negatis quod volumus, vestris institutis minime pareamus; contra naturam enim superbire est velle paribus dominari. Datum Gerunde, sextodecimo kalendas augusti anno Domini m ccc xl septimo.

Episcopus et capitulum Gerunde.

Fratri Romeo de Basso, custodi provinciali ordinis fratrum minorum.

7

[1347] juliol 21. Girona

ADG, U 11, f. 1j^v

Arnau de Montrodon, bisbe de Girona, tramet al guardià del convent de sant Francesc de Barcelona la carta anterior amb el prec de fer-la arribar al ministre provincial de la província d'Aragó.

Còpia en registre oficial contemporani.

Prudentie vestre significamus quod nos scribimus honorabili ministro provinciali ordinis vestri in provincia Aragonie per nostras speciales litteras, de quibus et contentis in ea vos informari volumus, continentie subsequenter: «Domine minister, etc.», ut supra, require retro in quarto folio. Eapropter eandem prudentiam vestram rogamus attente quatenus vos, quem credimus scire locum in quo idem minister provincialis existit, dictas nostras litteras, quas per latorem presentium vobis mittimus, eidem ministro, cum citius poteritis et vobis oportunum fuerit, transmittatis. Datum Gerunde, duodecimo kalendas augusti anno predicto.

Episcopus et capitulum Gerunde.

Venerabili et prudenti viro ... gardiano fratrum minorum domus Barchinone.

8

[1347] octubre 22. Girona

ADG, U 11, f. 96^v

Bernat de Montrodon, vicari general del seu oncle i bisbe de Girona, Arnau de Montrodon, escriu a fra Romeu de Bas, provincial dels framenors de la província d'Aragó, que, havent rebut les respostes del ministre general a les cartes del bisbe esmentat, aquest i el capítol es consideren satisfets de la designació de fra Francesc Rourll per a la lliçó de la seu de Girona.

Còpia en registre oficial contemporani.

Reverendo patri in Christo, domino fratri Romeo de Basso, ordinis fratrum minorum provincie Aragonie generali ministro, Bernardus de Monterotundo, canonicus Gerundensis, vicarius in spiritualibus et temporalibus reverendi in Christo patris et domini, domini Arnaldi, Dei gratia episcopi Gerundensis, cum reverentia debita semetipsum. Noveritis, pater, dictum

dominum episcopum et capitulum Gerundense, litteras ministri generalis dicti vestri ordinis isto tempore recepisse, super quibusdam per nos precibus sibi factis. Quibus litteris lectis et intellectis, ipsum et vos et utrumque vestrum habemus ac dictum ordinem excusatum, potissime quia nobis per vos in vestro provinciali capitulo de venerabili fratre Francischo Rourelli, lectore sufficienti et ydoneo est provissum, de cuius honestis et gratis conditionibus merito contentamur. Idcirco, consideratastrarum litterarum excusatione legitima et predicti lectoris sufficientia, fuit per dictos dominum episcopum et capitulum deliberatum ut remaneat et legat, sicut alias extitit consuetum. Vestris et vestrorum fratrum devotis orationibus dominum episcopum et meipsum devotissime recomendo. Datum Gerunde, undecimo kalendas novembris anno predicto.

9

(1348 [1347]) febrer 23. Girona

ADG, U 11, ff. 159^v 160^r

Arnau de Montrodon, bisbe de Girona, contesta la lletra rebuda de fra Fortaner, ministre general de framenors i arquebisbe de Ravenna, i li demana d'evitar que l'actual lector sigui destinat a Mallorca.

Còpia en registre oficial contemporani.

Reverendissimo in Christo patri, domino fratri Fortanerio, divina providentia archiepiscopo Revenensi, Arnaldus, Dei gratia episcopus Gerundensis, seipsum et reverentiam debitam cum honore. Noverit vestra reverendissima paternitas nos et nostrum venerabile Gerundense capitulum eiusdem vestre paternitatis litteras recepisse, in quibus ad petitionem nostram duxit rationabiliter respondendum ipsius paternitatis vestre officium et ordinem excusando, quem inde habemus recomendatum et veraciter excusatum, potissime quia minister Aragonie provincie immediate de lectore nobis et ecclesie nostre providit placibili et accepto, qui per vitam et sufficientiam suam tam sedem quam civitatem Gerunde in predicationibus et lectionibus usque modo multipliciter honoravit. Attamen, quia intelleximus quod per ipsius vestre paternitatis litteram ipse lector nobis aufertur et est Maioricis assignatus, eapropter eandem paternitatem vestram reverentia debita exoramus, ut de beneplacito dicti domini Aragonie ministri, qui dictum lectorem nobis assignavit, et ipsius lectoris beneplacito, possimus predictum lectorem pro dicta nostra ecclesia retinere, dicta vestra [r] paternitatis littera pro Maioricis non obstante. Propter hanc enim gratiam tam paternitati vestre quam ipsi ordini nos et ipsum capitulum merito obligamur ad merita gratiarum. Et iniungat nobis suis eadem vestra paternitas sua beneplacita voluntatis. Datum Gerunde, septimo kalendas martii anno predicto.

Summary

This paper sums up all the documents found in the Diocesan Archives of Girona about Theology studies and Theology students who had been in Girona or in foreign Universities (docs. 1-4). Through the correspondence of the bishop of this Diocese, Arnau de Montrodon, and the authorities of the Franciscan Order, it is possible to grasp the conditions in which the «Lectura Sedis» or cathedra of Theology was imparted, and also the names of the Franciscans who were responsible of this teaching during the years 1346-1348 (docs. 5-9).